

SKUTKI WOJEN MINIONEGO STULECIA

Zbigniew Mazur, Max Weber i niemiecka klęska

Autor ukazuje poglądy Maxa Webera, niemieckiego socjologa, historyka i teoretyka polityki na temat wojny i niemieckiej odpowiedzialności za jej wybuch. Max Weber (1864-1920) należał do pokolenia, w którym potępienie wojny jako takiej należało do rzadkości, a wcale nie odosobniony był kult walki zbrojnej jako sprawdzianu tężyzny indywidualnej i zorganizowania zbiorowości. Podobnie jak wielu mu współczesnych, uważał wojnę za dopuszczalny, a czasami wręcz pożądany sposób regulowania konfliktów międzynarodowych. Politykę rozpatrywał w kategoriach darwinistycznych, przez pryzmat bezwzględnej rywalizacji i walki o panowanie, rozgrywającej się wewnątrz państw i między państwami.

Damian Zieliński, Paul von Lettow-Vorbeck – wizerunek ze skazą

Przedmiotem artykułu jest postać generała Paula Emila von Lettow-Vorbecka (1870-1964). Był on dowódcą niemieckich wojsk w Afryce Wschodniej w czasie I wojny światowej, gdzie zyskał sławę niepokonanego i rycerskiego wodza. Dla wielu Niemców stał się bohaterem narodowym. Nigdy nie pogodził się z upadkiem monarchii w Niemczech, w czasach Republiki Weimarskiej był symbolem poprzedniej epoki, zwolennikiem kolonializmu i odbudowy niemieckiej armii. W czasach III Rzeszy nie został członkiem NSDAP, ale współpracował z reżimem. Po II wojnie światowej znów stał się bohaterem zbiorowej wyobraźni, dopiero od lat 60. zaczęto mocniej go krytykować. W artykule oprócz życiorysu Lettowa-Vorbecka przedstawiono proces kreowania jego mitu w sferze publicznej oraz jego odbiór przez społeczeństwo i media w poszczególnych okresach.

Dariusz Jeziorny, Pierwsza wojna światowa z perspektywy Wielkiej Brytanii – bilans zysków i strat

Wielka Brytania, słynąca przez cały XIX wiek z prowadzenia polityki równowagi na kontynencie europejskim, zaangażowała się w Wielką Wojnę właśnie dlatego, że wzrost potęgi niemieckiej zachwiał równowagę. Atak Rzeszy na Belgię wymagał już konkretnych kroków Londynu, pamiętających czasy napoleońskie. Wielka Brytania toczyła więc przez ponad cztery lata walki głównie przeciwko Niemcom i wojnę wygrała. Tym niemniej jednak I wojna światowa zwycięzców nie miała. Pomimo zrealizowania przez Londyn podstawowych postulatów politycznych, kolonialnych, militarnych i gospodarczych poniesione straty były ogromne i cała potęga brytyjska była poważnie naruszona. Wpłynęło

to niewątpliwie na zachowania rządu brytyjskiego w polityce wewnętrznej oraz zagranicznej w całym okresie międzywojennym. Nad Tamizą wyczuwano, że zaangażowanie się w kolejny konflikt na tak ogromną skalę doprowadzi do upadku mocarstwowości Londynu, co okazało się faktem po II wojnie światowej.

Marek Mikołajczyk, Wielka Brytania wobec integracji europejskiej w latach 1945-1950

Podczas II wojny światowej Winston Churchill wzywał do ścisłej współpracy państw w powojennej Europie, by doprowadzić do jej zjednoczenia pod przywództwem Wielkiej Brytanii. Po wojnie Wielka Brytania, z uwagi na swój prestiż i międzynarodową pozycję, jawiła się jako naturalny przywódca Europy Zachodniej. W 1945 r. w miejsce Partii Konserwatywnej, po władze sięgnęli laburzyści. Ich stanowisko w sprawie integracji europejskiej i miejsca Europy w polityce Wielkiej Brytanii nie różniło się jednak zasadniczo od poglądów głoszonych wcześniej przez konserwatystów, chociaż należy zauważyć, że do tradycyjnych powodów niechęci wobec zacieśnienia współpracy z Europą kontynentalną laburzyści dodali też nowe, które wynikały z antykapitalistycznego programu społeczno-gospodarczego tej partii. W latach 1945-1950 rząd brytyjski, wbrew oczekiwaniom państw Europy Zachodniej, nie zamierzał przeprowadzić procesowi integracji europejskiej, ani też w nim uczestniczyć. Był natomiast gotów, podobnie jak w okresie międzywojennym, działania te wspierać. Z kolei Churchill, będąc wówczas w opozycji, wzywał co prawda do zjednoczenia Europy, ale na fundamencie francusko-niemieckim, bez udziału Wielkiej Brytanii. Kiedy ponownie sięgnął po władzę w 1951 r., kontynuował wobec Europy politykę *splendid isolation* swoich poprzedników. Tym samym można mówić o pewnej ciągłości w brytyjskiej polityce wobec integracji europejskiej od okresu międzywojennego do początku lat 60-tych, kiedy to brytyjski rząd zgłosił chęć przystąpienia do EWG. Polityka taka miała, zarówno dla Wielkiej Brytanii, jak i dla Europy, daleko idące konsekwencje, które odczuwane są do dziś.

Jadwiga Kiwerska, Mocarstwo globalne – Stany Zjednoczone po II wojnie światowej

Stany Zjednoczone podjęły trud kształtowania powojennego porządku międzynarodowego już w czasie II wojny światowej. Zaś koniec wojny oznaczał dla polityki amerykańskiej konieczność podjęcia nowych wyzwań na arenie międzynarodowej. Ogromny potencjał, jakim dysponowały USA w 1945 r., a także nowa sytuacja geopolityczna, w tym zagrożenie ze strony Związku Radzieckiego, zmusiły Amerykę do przyjęcia roli mocarstwa globalnego ze wszystkimi tego konsekwencjami. Tylko Stany Zjednoczone mogły sprostać nowym zadaniom na arenie międzynarodowej. Stanowiło to odejście od tradycyjnej dla amerykańskiej strategii zasady izolacjonizmu i zaangażowanie się w świecie na niespotykaną dotąd skalę. W ten sposób na następne dziesiątki lat Ameryka stała się niemal głównym kreatorem i czynnikiem porządku międzynarodowego.

Łukasz Cherek, Powstanie Banku Światowego oraz jego początkowa działalność w świetle Doktryny Trumana i Planu Marshalla 1944-1948

Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju, zwany również Bankiem Światowym, wraz z Międzynarodowym Funduszem Walutowym powstał na mocy porozumień konferencji w Bretton Woods, która odbywała się w lipcu 1944 roku. Państwa uczestniczące w konferencji uzgodniły pięć głównych założeń działalności Banku. Jednakże, już po kilku miesiącach od ich stworzenia, regulacje te okazały się być niewystarczające. Wkrótce nowa instytucja musiała stawić czoła problemom organizacyjnym wiążącym ręce jej prezesowi i pozostawiającym ją niezdolną do podejmowania decyzji finansowych. Naprawy sytuacji podjął się John McCloy, który kierował Bankiem od 1947 do 1949 roku. Artykuł przedstawia politykę Banku Światowego w pierwszych latach jego działalności, w trakcie których nie mógł on pozostawać obojętnym na wydarzenia na arenie międzynarodowej, takie jak ogłoszenie Doktryny Trumana czy Planu Marshalla. Artykuł analizuje jaką rolę odgrywał Bank na arenie międzynarodowej po 1945 roku. Przytacza m.in. przesłuchania przed amerykańską senacką komisją spraw zagranicznych, korespondencję Johna McCloya z Harrym Trumanem oraz Averellem Harrimanem, odpowiadającym za wdrożenie Planu Marshalla w Europie.

Krzysztof Siwek, Amerykański projekt umiędzynarodowienia Śląska i granicy polsko-niemieckiej w latach 1945-1949

Cel Stanów Zjednoczonych związany z umiędzynarodowieniem Śląska i granicy polsko-niemieckiej ustanowionej w 1945 r. motywowany był potrzebami odbudowy gospodarczej Europy uwzględniającej międzynarodowy dostęp do zasobów śląskiego węgla i żywności. Pomimo napięć w stosunkach USA-ZSRR dyplomacja amerykańska podkreślała ogólnoeuropejski wymiar Śląska szczególnie podczas moskiewskiej i londyńskiej sesji Rady Ministrów Spraw Zagranicznych w 1947 r. Krytyka USA wobec granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej nie wynikała zatem z opozycji wobec przesunięcia granic Polski na zachód, ale z woli zapobieżenia izolacji śląskiego przemysłu za „żelazną kurtyną”. Plany USA dotyczące Śląska zostały jednak zawieszono z chwilą utrwalenia się politycznego podziału Niemiec i Europy w 1949.

Karolina Ćwiek-Rogalska, Wizje zjednoczonej Słowiańszczyzny a polityka osiedleńcza na „Ziemiach Odzyskanych” w pogranicznej prasie czechosłowackiej w latach 1945-1948

Analizowane artykuły z prasy czechosłowackiej z lat 1945-1948, ukazującej się na Pograniczu, prezentują ideowy projekt zjednoczonej po wojnie Słowiańszczyzny, jej roli kulturowej i politycznej w Europie i na świecie. W obrębie zagadnienia mieści się wiele szczegółowych kwestii, w tym rola ZSRR we wspólnocie słowiańskiej, miejsce w niej Czechosłowacji, postulaty korekty granic Czechosłowacji, przyłączenia Łużyc, a także narracja o Polsce i Polakach. Szczególną grupę stanowią teksty porównujące „Ziemie Odzyskane” do Pogranicza. Autorka podkreśla, że ich rolą nie było wyłącznie pokazanie podobieństw, ale realizowały one także, choć nie wprost, zadanie podkreślenia wartości rozwiązań dotyczących Pogranicza wdrożonych w Czechosłowacji.

Rafał Żytyniec, Rola Polski w antyfaszystowskiej polityce pamięci NRD (1949-1972)

Tematem niniejszego opracowania jest ukazanie na przykładzie recepcji dramatu „Niemcy” Leona Kruczkowskiego w NRD, działalności Towarzystwa im. Helmuta von Gerlacha dla Stosunków Kulturalnych, Gospodarczych i Politycznych z Nową Polską oraz historii budowy Pomnika Polskiego Żołnierza i Niemieckiego Antyfaszysty w Berlinie-Friedrichshain roli, jaką pełniła Polska w antyfaszystowskiej polityce pamięci NRD w latach 1949-1972. Celem tej polityki było wejście do wspólnoty pamięci obozu zwycięzców II wojny światowej. Polska, będąca pierwszą ofiarą agresji Niemiec podczas wywołanej przez nie wojny, pełniła w tym procesie rolę szczególną, stając się ważnym elementem skierowanej przeciwko RFN strategii legitymizacyjnej NRD. Po stosunkowo krótkim okresie oficjalnego okazywania skruchy za popełnione w Polsce zbrodnie wojenne, polityka pamięci NRD zaczęła coraz mocniej podkreślać wspólnotę walki z faszyzmem, rzekomo łączącą oba narody. Przewyciężenie dzielących oba kraje asymetrii w żywej jeszcze pamięci II wojny światowej dokonało się poprzez klasową interpretację zbrodniczego systemu, wykluczającą indywidualną winę i odpowiedzialność. Recepcja opisywanej tutaj polityki pamięci pokazuje, że na użytek wewnętrzny była ona przez obie strony wykorzystywana w sposób zupełnie odmienny. O ile w NRD dominowała narracja wspólnej walki, o tyle na użytek wewnętrznej propagandy PRL akcentowano przede wszystkim polski wkład w pokonanie nazizmu.

Jakub Wojtkowiak, Wielka Wojna Ojczyzniana – bilans wykluczenia

Artykuł podejmuje problem wykluczenia i represjonowania całych grup społecznych przez reżim stalinowski w okresie tak zwanej Wielkiej Wojny Ojczyznianej. Stara się pokazać, że zagrożenie, jakim były błyskawiczne sukcesy wojsk niemieckich w wojnie z ZSRR Stalin i jego otoczenie starali się zmniejszyć poprzez konsolidację większości społeczeństwa drogą wykluczenia i poddania represjom arbitralnie wybranych jego grup. W pierwszym rządzie byli to czerwonoarmiści, którzy oddali się do niemieckiej niewoli, zostali ogłoszeni zdrajcami, a represjom miały zostać poddane także ich rodziny. Druga grupa to mniejszości narodowe zamieszkujące ZSRR – Niemcy w 1941 r., a następnie, w okresie wyzwania ziem państwa spod okupacji, całe narody, których niektórzy przedstawiciele podjęli współpracę z okupantem. Dzięki temu artykuł dowodzi, iż – wbrew twierdzeniom propagandy rosyjskiej – zwycięstwo w wojnie nie było bynajmniej traktowane przez Stalina jako zwycięstwo wszystkich obywateli kraju.

Agnieszka Kisztelińska-Węgrzyńska, Kwestia własności niemieckiej w Austrii jako problem międzynarodowy w latach 1945–1949

Problem własności niemieckiej w Austrii po 1945 roku był ważnym wątkiem w debacie międzynarodowej na temat gospodarczej kondycji tego państwa i jego politycznej emancypacji. Własność niemiecka pozostawiona w Austrii

po zakończeniu wojny podlegała początkowo administracji państw okupujących, później zaś władzy rządu austriackiego. Ten powojenny problem wiązał się z trzema tematami przewodnimi: 1. Zaopatrzeniem- aprowizacją państwa i regulacjami im towarzyszącymi, trwającymi od maja 1945 roku do lipca 1946 roku; 2. Ustawą o nacjonalizacji z lipca 1946 roku; 3. Debata międzynarodową dotyczącą traktatu państwowego. Powojenna Austria całkowicie ekonomicznie zależna od decyzji czterech państw okupacyjnych skutecznie z nimi współpracowała na rzecz przezwyciężenia kryzysu gospodarczego. Austriackie elity polityczne wykorzystały w debacie międzynarodowej wsparcie Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii, aby przekonać opinię publiczną, iż sześciomilionowy naród nie był w stanie spłacić wielomilionowych reparacji wojennych. Przy użyciu narzędzi prawnych w postaci uchwał konferencji w Moskwie z 1943 roku przygotowano i wprowadzono w życie Akt o nacjonalizacji, aby uchronić mienie, również to pozostawione przez Niemców, przed ekspansywną polityką sowiecką. Przedłużające się prace nad traktatem państwowym sprawiły, że suma roszczeń sowieckich systematycznie malała. Baza źródłowa- dokumenty ze zbioru Foreign Relations of the United States Policy, a także dokumenty z Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych PRL, pozwalają dziś ustalić, jakie były okoliczności działania i motywy polityczne mocarstw okupujących w kwestii przyszłości własności niemieckiej nad Dunajem.

Ewa Godlewska, Wpływ II wojny światowej na kwestię narodowościową w Austrii

Artykuł poświęcony jest oddziaływaniu ciągle odczuwalnych konsekwencji II wojny światowej na obecną sytuację mniejszości narodowych w Austrii. W przypadku tego państwa mieliśmy do czynienia ze specyficzną sytuacją: Austria została uznana za pierwszą ofiarę Hitlera i nie rozliczono jej za udział w wojnie po stronie sprawców zbrodni. W artykule poddano analizie wpływ takiego stanu rzeczy na tzw. kwestię narodowościową i stosunki na linii większość – mniejszość. Istotne pozostaje pytanie, czy brak rozliczenia z historią jest przyczyną powracającego radykalizmu i na ile wymierzony jest on w grupy narodowościowe zamieszkujące terytorium Austrii.

Grażyna Strnad, Political Challenges in a Divided Nation: South Korea's North Korea

Artykuł poświęcony jest wyzwaniom i trudnościom politycznym, z jakimi zmagają się podzielony naród koreański i jakie występują w południowokoreańskiej polityce wobec Korei Północnej. Rok 2015 mija pod znakiem upamiętnienia 70 rocznicy II wojny światowej i jednocześnie wspomnienia 70 rocznicy podziału Korei. W wyniku rozpadu Korei powstały dwa państwa: Republika Korei i Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna. Sednem stosunków międzykoreańskich są wspólne wszystkim Koreańczykom kwestie tożsamości narodowej. Historia międzykoreańskiej polityki stanowi skomplikowany kompleks występujących na przemian okresów konfrontacji i kwestionowania legalności drugiego państwa oraz prób dialogu, współpracy i pojednania. Mimo zmian zachodzących na arenie międzynarodowej podzielony naród koreański wciąż nie może przezwyciężyć skutków zimnej wojny.